

MACİT AKMAN

**İNSAN HAKLARI
AVRUPA SÖZLEŞMESİ'NİN
GERİ GÖNDERMEME İLKESİ
BAĞLAMINDA MÜLTECİLERE
UYGULANABİLİRLİĞİ**

onikilevha
KİTAP VE DÜŞÜNCE MERKEZİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR TABLOSU.....	XIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM MÜLTECİ KAVRAMI VE STATÜSÜ

I. MÜLTECİ KAVRAMI.....	10
A. İlticanın Genel Anlamda Göç Kavramından Ayrı Ele Alınmasını Gerektiren Hususlar	11
B. Mülteci Kavramının Hukuksal Niteliği.....	13
1. Uluslararası Mevzuatta Mülteci Kavramı	14
2. Ulusal Mevzuattaki Kavram Karmaşası	15
a. YUKK'ye Kadar Olan Süreç: Mülteci/sığınmacı Karmaşası.....	18
b. YUKK ile Getirilen Düzenlemeler: “Şartlı Mülteci” Kavramı	21
II. MÜLTECİ STATÜSÜNÜN BELİRLENMESİ.....	24
A. Mülteci Statüsüne İlişkin Değerlendirmenin Niteliği	25
1. Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Devletlerin Yetkisi.....	26

2. Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Başvurulan Kaynaklar	28
B. Mülteci Statüsünün Belirlenmesi Süreci	30
1. Mültecilik Kapsamına Dâhil Etme- Dışarıda Bırakma Değerlendirmesi (Inclusion Clauses-Exclusion Clauses)	30
2. Mülteci Olarak Kabul Edilebilmek İçin Aranacak Koşullar Bakımından Mülteciliğin Kapsamı	33
a. 1 Ocak 1951'den Önce Meydana Gelen Olaylar	34
b. Zulme Uğramaktan Haklı Nedenlerle Korkma	35
c. Zulüm Korkusunun Belirli Nedenlere Bağlı olarak Oluşması	39
i. Irk	40
ii. Din	40
iii. Tabiiyet	41
iv. Belirli Bir Sosyal Gruba Mensubiyet.....	42
v. Siyasi Düşünce	43
d. Tabiiyetini Taşındığı Ülkenin Dışında Bulunma	45
e. Vatandaş Olmadığı Ülkenin Himayesinden Yoksun Bulunmak ya da Bu Himayeden Yararlanmayı İstememek	47

İKİNCİ BÖLÜM
GERİ GÖNDERMEME İLKESİ VE
TAMAMLAYICI KORUMA MEKANİZMASI
OLARAK İNSAN HAKLARI AVRUPA
SÖZLEŞMESİ

I. 1951 SÖZLEŞMESİ BAĞLAMINDA MÜLTECİLERİN SAHİP OLDUKLARI TEMEL HAKLAR VE ULUSLARARASI MÜLTECİ HUKUKUNA HÂKİM OLAN İLKELER.....	53
A. Mültecilerin Sahip Oldukları Temel Haklar.....	54

1. Mültecilerin Ülkede Bulunma Şekillerine Göre Hakların Gruplandırılması.....	55
a. Fiziksel Bulunmaya Bağlı Tanınan Hak ve Özgürlükler..	55
b. Ülkede Bulunmanın Yasal Dayanağı Olması Durumunda Tanınan Hak ve Özgürlükler.....	56
2. Mültecilere Tanınan Hakların İkinci Sınıflandırma Biçimi: Genel Muamele Standartları.....	60
a. Yurttaşlarla Eşit Muameleye Tabi Tutulan Haklar.....	61
b. Yabancılar Arasında En Çok Gözetilen Ulus İlkesinden Yararlandıkları Haklar.....	61
c. En Az Yabancıların Sahip Olduğu Ölçüde Yararlandıkları Haklar	62
B. Uluslararası Mülteci Hukukuna Hâkim Olan İlkeler.....	63
1. Ayrım Gözetmeme İlkesi.....	64
a. 1951 Sözleşmesi'nde Düzenlenen Ayrım Gözetmeme İlkesine Genel Bakış.....	64
b. Ayrım Gözetmeme İlkesinin 1951 Sözleşmesi'nin Taraf Devletlere Sunduğu Seçimlik Hak Bakımından Değerlendirilmesi.....	66
2. Kalıcı Çözüm Üretme İlkesi	68
a. Gönüllü geri dönüş.....	69
b. Güvenli üçüncü ülkeye gönderme.....	70
c. Yerel Entegrasyon	71
3. Sınır Dışı Etmeme İlkesi.....	73
4. Geri Göndermeme İlkesi	76
a. Geri Göndermeme İlkesinin Niteliği ve Kapsamı.....	77
i. Geri Göndermeme İlkesinin Bağlayıcılığı.....	78
ii. Geri Göndermeme İlkesi'nin Kişi Bakımından Kapsamı	80
iii. Geri Göndermeme İlkesinde Devletlerin Yükümlülükleri.....	82
b. Geri Göndermeme İlkesinin İstisnaları.....	86

II. TAMAMLAYICI KORUMA MEKANİZMASI İLE MÜLTECİLERİN KORUNMASI	88
A. Tamamlayıcı Koruma Kavramı	90
1. Tanım	91
2. Tamamlayıcı Korumanın Kapsamı.....	94
B. Tamamlayıcı Koruma Mekanizması Olarak İHAS	96
1. İHAS'ın Temel Özellikleri	97
2. İHAS'ın Kapsamı ve Mültecilere Uygulanabilirliği.....	98
3. İHAS'ta Yer Alan Yargısal Başvuru Hakkı ve Sözleşme'nin Mültecilere Uygulanabilirliği	99

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İHAM KARARLARINDA GERİ GÖNDERMEME İLKESİNİN YORUMLANMASI

I. İHAM'IN GERİ GÖNDERMEME İLKESİNİN UYGULANMASI BAKIMINDAN ULUSLARARASI MÜLTECİ HUKUKUNA KATKI SAĞLAMASINA NEDEN OLAN TEMEL UNSURLAR	108
A. İHAM Kararlarının Bağlayıcılığı ve Geri Göndermeme İlkesi Bakımından Etkisi	109
B. İHAM'ın Sözleşme'yi Güncel Tutma Özelliği ve Geri Göndermeme İlkesi Bakımından Değerlendirilmesi	110
1. İHAS'ın Dinamik Yorumu	111
2. Yaşayan Belge Olarak İHAS'ta Geri Göndermeme İlkesi....	113
II. İHAM KARARLARI BAĞLAMINDA İHAS'TA DÜZENLENEN MUTLAK HAKLARIN GERİ GÖNDERMEME İLKESİ İLE BAĞLANTISI.....	115
A. Geri Göndermeme Sonucunu Doğuran Bir Mutlak Hak Olarak İşkence Yasağı.....	116
1. İHAS 3. madde: İşkence Yasağının Kapsamı	116

2. İşkence Riski ve Geri Göndermeme İlkesi	120
a. Riskin Niteliği Bakımından Değerlendirme	121
b. Riskin Kaynağı Bakımından Değerlendirme	121
c. Riskin Belirlenmesinde Uygulanan Usul Kuralları Bakımından Değerlendirme	125
3. Mutlak Hak Olarak İşkence Yasağı ve Geri Göndermeme İlkesi.....	128
B. Yaşam Hakkı ve Geri Göndermeme İlkesi	130
C. Kölelik ve Zorla Çalıştırma Yasağı ve Geri Göndermeme İlkesi	131
III. İHAM KARARLARI BAĞLAMINDA İHAS'TA YER ALAN AİLE HAYATI İLE İLGİLİ TEMEL HAKLAR ve GERİ GÖNDERMEME İLKESİ.....	134
A. İHAS'ta Yer Alan Aile Hayatıyla İlgili Temel Hak ve Özgürlükler ve Mülteci Hakları İlişkisi.....	135
B. İHAS 8.maddenin Geri Göndermeme İlkesi Bakımından Değerlendirilmesi.....	137
IV. İHAM KARARLARI BAĞLAMINDA İHAS'IN ÖNGÖRDÜĞÜ YARGISAL GÜVENCE SAĞLAYAN HAKLARIN GERİ GÖNDERMEME İLKESİ İLE BAĞLANTISI	140
A. Adil Yargılanma Hakkı ve Geri Göndermeme İlkesi.....	141
1. İHAS'ta Yer Alan Adil Yargılanma Hakkı.....	142
2. İHAM Tarafından Adil Yargılanma Hakkının Geri Göndermeme İlkesi Bağlamında Değerlendirilmesi	145
a. Devletin Geri Gönderme İşleminde Doğan Sorumluluk	146
b. Bireyin Gönderildiği Devlette Adil Yargılanma Hakkının İhlâlinden Dolayı Gönderen Devletin Sorumluluğu.....	149
B. Etkili Başvuru Hakkı ve Geri Göndermeme İlkesi	151
1. İHAS'ta Düzenlenen Etkili Başvuru Hakkı	152
2. Etkili Başvuru Hakkı'nın Geri Göndermeme İlkesine Katkısı Bakımından Değerlendirilmesi	153

SONUÇ	157
KAYNAKÇA	161